

Ludwik Kotecki*
ORCID: 0000-0001-8791-1218
lkotecki@protonmail.com

Leszek Pawłowicz**
ORCID: 0000-0003-2580-6708
leszek.pawlowicz@gab.com.pl

Makroekonomiczne wyzwania i prognozy dla Polski w opinii ekspertów Europejskiego Kongresu Finansowego – aktualizacja V edycji badania^{***}

Wstęp

Nasze prognozy i przewidywania stanowią konsensus opinii wybitnych polskich makroekonomistów: głównie obecnych i byłych ekonomistów bankowych, ale również pracowników akademickich i specjalistów z instytucji regulacyjnych, firm ubezpieczeniowych i konsultingowych. W obecnej sytuacji kryzysowej, wywołanej pandemią oraz działaniami mającymi na celu ochronę zdrowia i życia ludności, przewidywania opierają się bardziej na wiedzy i intuicji niż sformalizowanych modelach statystyczno-ekonometrycznych.

Przedstawione dalej prognozy i opinie stanowią konsensus ilościowo-jakościowy z nadesłanych 43 odpowiedzi na nasze pytania, które napłynęły do dnia 15 października 2020. Prognozy ilościowe nadesłało 13 ekspertów, zaś 41 ekspertów przedstawiło swoje opinie nt.:

- największych zagrożeń dla koniunktury gospodarczej,
- największych zagrożeń dla stabilności systemu finansowego,
- rekomendowanych działań w obszarze polityki gospodarczej.

* Ludwik Kotecki – Instytut Odpowiedzialnych Finansów.

** dr hab. Leszek Pawłowicz – Katedra Bankowości i Finansów, Wydział Zarządzania, Uniwersytet Gdański; Gdańska Akademia Bankowa

*** Redakcja zamieszcza tekst w wersji przekazanej przez Europejski Kongres Finansowy, kierując się przede wszystkim aktualnością wyników, w tym także zaprezentowaną dynamiką zmian projekcji ekspertów.

Prognozy

Zgodnie z aktualnymi prognozami współpracujących z EKF ekspertów w roku 2020 należy oczekiwać recesji gospodarczej i ujemnej dynamiki PKB na poziomie ok. -3,1%, a następnie tempa wzrostu ok. 3,9% w roku 2021 i 3,5% w roku 2022. Największe rozbieżności opinii dotyczą sytuacji w roku 2020 i wynika to z wciąż bardzo dużej niepewności dotyczącej tego, co przyniesie koniec roku, jeżeli chodzi o zakażenia COVID-19 i ewentualne obostrzenia administracyjne wprowadzone na terenie całego kraju lub lokalnie. Mimo to, aktualne prognozy wzrostu gospodarczego wskazują na mniejszą recesję niż przewidywana w czerwcu (V edycja Makroekonomicznych wyzwań i prognoz EKF). Obecna prognoza ekspertów EKF jest także bardziej optymistyczna niż opublikowana 13 października br. prognoza MFW dla Polski (-3,6%) oraz prognoza rządowa będąca podstawą sporządzenia nowelizacji ustawy budżetowej na bieżący rok (-4,6%). Pomimo recesji gospodarczej w roku 2020 Polska pozostanie liderem wzrostu gospodarczego wśród największych gospodarek Unii Europejskiej. Skumulowany wzrost gospodarczy w latach 2020–21 w przypadku bogatszych krajów UE będzie według dostępnych prognoz ujemny, podczas gdy w przypadku Polski realne PKB osiągnie w końcu tego okresu poziom sprzed pandemii.

Podobne są natomiast nasze przewidywania dotyczące inflacji: rząd zakłada, że w roku 2020 inflacja (CPI) wyniesie 3,3%, podobnie jak MFW, natomiast konsensus ekspertów EKF szacuje inflację na poziomie 3,4%. W następnych latach inflacja według tego konsensusu ma się nieco obniżyć, do 2,3% w 2021 i 2,6% w 2022 r.

Przewidujemy umiarkowany wzrost bezrobocia, biorąc pod uwagę głębokość załamania gospodarczego. W opinii ekspertów stopa bezrobocia wzrośnie do poziomu 4,4% na koniec 2020 r. i utrzyma się na podobnym poziomie w 2021 r., 4,5% (wg metodyki BAEL). Jest to znacząco niżej niż prognozowano w czerwcu (6,7% w 2020 r.), choć obecnie nie widać, by analitycy spodziewali się spadku bezrobocia w roku przyszłym, tak jak to miało miejsce w czerwcu. Rząd w uzasadnieniu do projektu ustawy budżetowej na rok 2021 nie pokazuje stopy bezrobocia wg metodyki BAEL, stopa bezrobocia rejestrowanego zaś jest zakładana na poziomie 8% na koniec 2020 r. i 7,5% na koniec 2021.

Wybuch COVID-19 i jego bezprecedensowe w swojej skali konsekwencje gospodarcze i finansowe muszą powodować bardzo duży wzrost deficytu finansów publicznych i długu publicznego. Eksperti EKF szacują przeciętnie deficyt sektora instytucji rządowych i samorządowych w relacji do PKB na poziomie 10,8% (w czerwcu było to przeciętnie 9,3% PKB) w 2020 r. (podobnie jak MFW (10,4% PKB) i o 1,2 pkt. proc. mniej niż rząd) i jego zmniejszenie do 5,8% PKB w roku przyszłym, podobnie jak rząd (6% PKB).

Jeżeli chodzi o zadłużenie państwa, ekonomiści, którzy przesłali swoje prognozy ilościowe, prognozują dług sektora instytucji rządowych i samorządowych na poziomie 60,8% PKB w 2020. i jego dalszy wzrost do 62,3% PKB w roku przyszłym. Także w tym wypadku rząd jest bardziej pesymistyczny szacując, że dług wg metodyki unijnej wyniesie 61,9% PKB w roku bieżącym i aż 64,1% w roku 2021.

Najważniejsze zagrożenia dla rozwoju gospodarczego Polski

Niezależnie od ilościowych prognoz makroekonomicznych przedstawiamy syntetyczną opinię ekspertów EKF dotyczącą największych zagrożeń dla rozwoju gospodarczego. Podobnie jak w latach ubiegłych stworzyliśmy mapę zagrożeń wewnętrznych i zewnętrznych. Syntetyczna waga (znaczenie) poszczególnych zagrożeń powstała jako suma punktów przyznanych przez ekspertów poszczególnym zagrożeniom, przy czym każdy z ekspertów miał do dyspozycji łącznie 100 punktów. Ponadto, każdy ekspert oceniał subiektywne prawdopodobieństwo realizacji poszczególnych zagrożeń a syntetyczna ocena prawdopodobieństwa wystąpienia zagrożenia powstała jako ich średnia arytmetyczna. Prezentujemy także ocenę zgodności wskazań ekspertów jako odsetek (procent) ogólnej liczby ekspertów, którzy wskazali na konkretne zagrożenie. Graficznie wyniki opinii ekspertów przedstawiamy na rysunku 2 na stronie 150 – „Najważniejsze zagrożenia dla koniunktury gospodarczej w Polsce w perspektywie 2022 roku”, na którym wielkość kół ilustrujących poszczególne zagrożenia jest sumą iloczynów wagi i prawdopodobieństwa wystąpienia danego czynnika.

W opinii ekspertów większy wpływ na sytuację gospodarczą w Polsce w najbliższych latach będą miały czynniki zewnętrzne. Podobnie jak w czerwcu, w opinii ekspertów EKF, wśród zagrożeń zewnętrznych, największy wpływ na rozwój gospodarczy Polski będą miały głęboka recesja w UE (wzrost bezrobocia, spadek produkcji, spadek wolumenu wymiany międzynarodowej) i długi powrót do poziomu PKB z 2019 roku. Tak głębokiego załamania gospodarczego, z jakim mamy do czynienia od dwóch kwartałów, nikt się przed COVID-19 nie spodziewał. Po powszechnym załamaniu działalności w drugim kwartale nastąpiło znaczące, ale niepełne, ożywienie gospodarki. Taki schemat wydarzeń był widoczny na całym świecie. W drugim kwartale światowy handel zanotował dwucyfrowy spadek, ale wraz z globalną aktywnością w ostatnim czasie ożywał również handel. Wyeksponowane przez makroekonomistów zagrożenia potwierdzają rolę popytu zewnętrznego jako kluczowej determinanty wzrostu polskiej gospodarki, wynikającej z silnego zintegrowania naszej gospodarki z gospodarką europejską. W konsekwencji mniej zglobalizowana i mniej liberalna gospodarka rynkowa jest widziana jako poważne zagrożenie dla rozwoju w Polsce. Po wiosennych doświadczeniach z zamrażaniem i stopniowym odmrażaniem gospodarki i ich konsekwencjach, nie zaskakuje kolejne, wskazane przez ekspertów współpracujących z EKF, poważne zagrożenie „zewnętrzne” dla koniunktury gospodarczej w Polsce w najbliższych dwóch latach, jakim jest materializujące się właśnie ryzyko nawrotu zakażeń i „lockdown-ów”. Chociaż pandemia była powszechnym szokiem, dotyczącym wszystkich krajów UE, różnice w sile jej wpływu na działalność gospodarczą w poszczególnych krajach UE można przypisać różnicom w ewolucji wirusa w czasie, podjętym środkom powstrzymującym, reakcjom polityki fiskalnej wdrożonym w każdym kraju, a także strukturze każdej gospodarki. Istotnym utrudnieniem w fazie odbudowy gospodarki europejskiej będzie także asymetryczne ożywienie gospodarcze u głównych partnerów gospodarczych Polski. Wraz z rozprzestrzenianiem się i przyspiesza-

niem pandemii miejscami, wiele krajów przywraca częściowe obostrzenia. Podczas gdy szybkie ożywienie w Chinach zaskoczyło pozytywnie, globalny powrót gospodarki do poziomów sprzed pandemii pozostaje podatny na niepowodzenia.

Z kolei jako główne wewnętrzne zagrożenie dla rozwoju gospodarczego kraju zostały wymienione przez ekspertów EKF bankructwa przedsiębiorstw i wzrost bezrobocia, a także spadek inwestycji w reakcji na gwałtowne ograniczenia popytowe. Brak popytu stał się w coraz większym stopniu przeszkodą dla wzrostu inwestycji. Dodatkowo, znacząca niepewność dotycząca perspektyw ekonomicznych pozostanie przeszkodą w podejmowaniu decyzji inwestycyjnych na długi czas w przyszłości. Z drugiej strony, firmy staną w obliczu „nowej normalności” związanej z Europejskim Zielonym Ładem, która po pandemii wymagać będzie ogromnych inwestycji w cyfryzację, innowacje i działania proklimatyczne. Zdecydowana większość ekspertów (88%) obawia się kryzysu finansów publicznych. Już w ubiegłych latach eksperci wskazywali nadmierne obciążenia budżetu państwa transferami socjalnymi jako podstawowe wewnętrzne zagrożenie dla harmonijnego rozwoju gospodarczego. Obecnie zagrożenie to oceniane jest jako bardzo duże. W sytuacjach nadzwyczajnych, w czasie głębokiego kryzysu gospodarczego finanse publiczne wraz z automatycznymi stabilizatorami koniunktury są istotnym elementem antycyklicznej polityki gospodarczej. Wykorzystanie instrumentów polityki budżetowej nie może jednak naruszać bezpieczeństwa finansów państwa. Dodatkowym problemem wskazywanym przez współpracujących z EKF ekonomistów jest brak przejrzystości finansów publicznych. W związku z brakiem jasnego planu powrotu do bezpiecznych poziomów deficytu finansów publicznych i długu publicznego w Polsce, ekonomiści wskazują kryzys finansów publicznych jako jedno z istotniejszych zagrożeń w najbliższych latach. Znacząco mniejszą wagę przyznawano zagrożeniu wynikającemu z dalszego pogorszenia relacji Polski z UE.

Zagrożenia dla stabilności systemu finansowego

Utrzymujący się wysoki stopień niepewności makroekonomicznej oraz nowe restrykcje ogłoszone przez rząd oznaczają, że powrót do normalnego funkcjonowania gospodarki potrwa dłużej, niż wcześniej oczekiwano. Ma to istotne znaczenie dla stabilności polskiego systemu finansowego w trzyletniej perspektywie.

Po pierwsze, w opinii prawie wszystkich ekspertów EKF największym zagrożeniem dla stabilności będzie pogorszenie jakości portfela kredytowego, które jeszcze obecnie nie znajduje odzwierciedlenia w statystykach. W mechanizmie kryzysu popytowo-podażowego wzrost ryzyka kredytowego jest następstwem upadłości i likwidacji przedsiębiorstw oraz bezrobocia, a więc następuje z pewnym opóźnieniem. Towarzyszy temu pogorszenie sytuacji na rynku obligacji korporacyjnych. Istotnym impulsem do destabilizacji może być, w tych warunkach, upadek średniej wielkości banku.

Po drugie, zdecydowana większość ekspertów negatywnie ocenia politykę NBP, zwłaszcza nazbyt radykalną obniżkę stóp procentowych, która może wywołać skutki odwrotne od zamierzonych, a w szczególności może zniszczyć wartość małych banków (głównie spółdzielczych) i zwiększyć stopień koncentracji (monopolizacji) sektora bankowego w Polsce. Zdaniem ekspertów pogłębi to kryzys, szczególnie w sektorze banków spółdzielczych i SKOK.

Trzecim najważniejszym zagrożeniem dla stabilności są obciążenia fiskalne, w tym podatek bankowy naliczany od aktywów. Zmniejszają one efektywność transmisji programów rządowych przez sektor bankowy do gospodarki realnej oraz wypaczają rynkowy mechanizm alokacji kapitału.

Negatywnie z punktu widzenia stabilności i efektywności systemu finansowego oceniany jest również nadmierny udział państwa w sektorze bankowym.

Wymienione wyżej zagrożenia powodują, że stopa zwrotu z kapitału własnego (ROE) i wartość rynkowa banków od kilku lat spadają, a obciążenia podatkowe rosną. Spadek atrakcyjności inwestycyjnej banków oznacza, że w sytuacji kryzysowej i potrzeby ich dokapitalizowania, jedynym źródłem kapitału będą podatnicy.

Dodatkowo w tej trudnej sytuacji, w następstwie wyroku TSUE z października 2019, gwałtownie wzrosło ryzyko prawne związane z kredytami hipotecznymi w CHF. Część ekspertów zwraca uwagę na pilną potrzebę zredukowania kosztów ryzyka prawnego związanego z narastającym w br. problemem kredytów hipotecznych powiązanych z walutami obcymi (szczególnie z CHF), wynikających ze skali wygrywanych przez „frankowiczów” procesów sądowych oraz ze wzrostu niepewności na rynkach światowych, co może skutkować osłabieniem złotego.

Rysunek 1. Prognozy wybranych wskaźników makroekonomicznych w latach 2019–2022

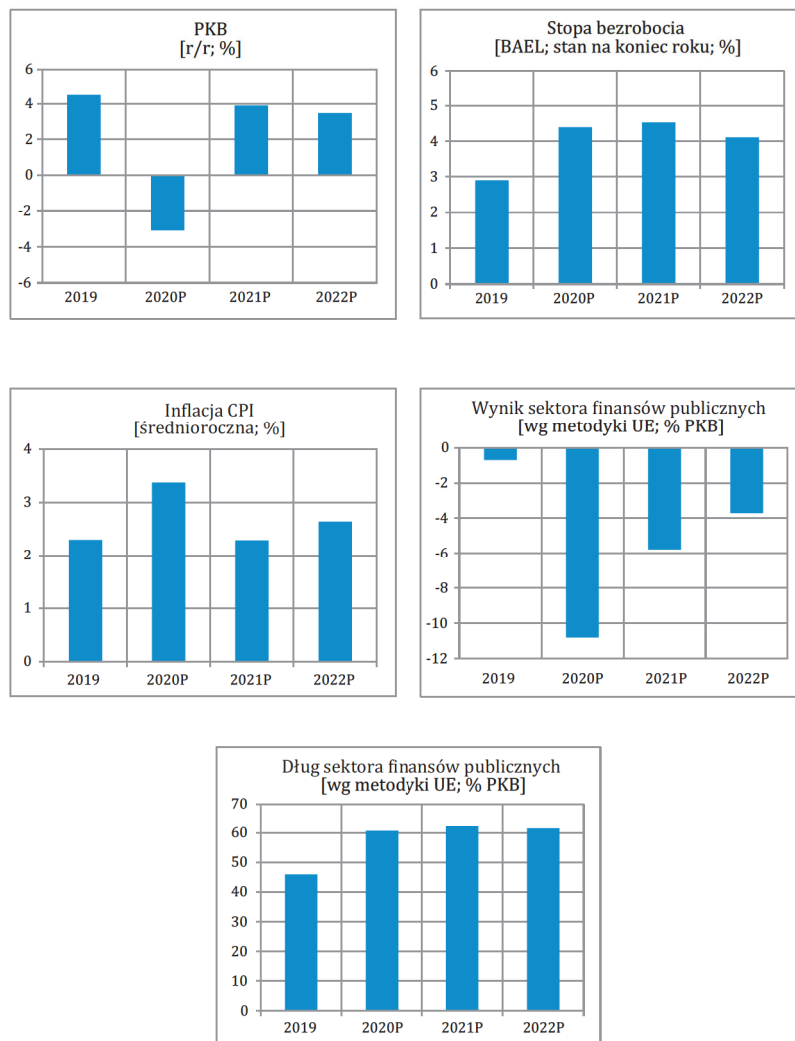

Tabela 1. Wyniki badania prowadzonego w październiku 2020

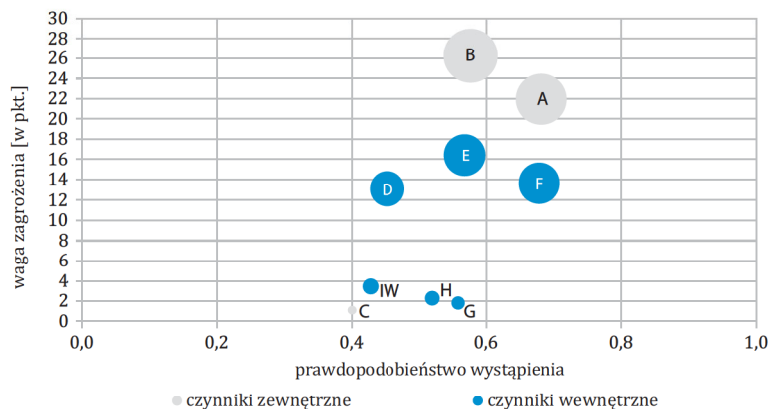
Wskaźnik	Miara	2019	WYNIKI ANKIET			LICZBA EKSPERTÓW
			2020P	2021P	2022P	
PKB (r/r; %)	średnia	4,5	-3,1	3,9	3,5	[13]
	odchylenie		0,8	0,6	0,8	
Stopa bezrobocia (BAEL; stan na koniec roku; %)	średnia	2,9	4,4	4,5	4,1	[11]
	odchylenie		1,0	1,1	0,9	
Inflacja (CPI; średnioroczna; %)	średnia	2,3	3,4	2,3	2,6	[13]
	odchylenie		0,1	0,6	0,5	
Wynik sektora finansów publicznych wg metodyki UE (% PKB)	średnia	-0,7	-10,8	-5,8	-3,7	[12]
	odchylenie		1,0	1,3	1,3	
Dług sektora finansów publicznych wg metodyki UE (% PKB)	średnia	46,0	60,8	62,3	61,6	[12]
	odchylenie		1,4	3,5	4,0	

Tabela 2. Wyniki badania prowadzonego w czerwcu 2020

Wskaźnik	Miara	2019	WYNIKI ANKIET			LICZBA EKSPERTÓW
			2020P	2021P	2022P	
PKB (r/r; %)	średnia	4,1*	-4,5	4,0	3,4	[13]
	odchylenie		1,4	1,4	1,0	
Stopa bezrobocia (BAEL; stan na koniec roku; %)	średnia	2,9	6,7	5,6	4,2	[9]
	odchylenie		1,1	2,0	0,7	
Inflacja (CPI; średnioroczna; %)	średnia	2,3	3,1	1,8	2,5	[12]
	odchylenie		0,2	0,9	0,5	
Wynik sektora finansów publicznych wg metodyki UE (% PKB)	średnia	-0,7	-9,3	-4,9	-4,3	[11]
	odchylenie		0,9	1,8	1,8	
Dług sektora finansów publicznych wg metodyki UE (% PKB)	średnia	46,0	57,4	58,1	57,4	[11]
	odchylenie		2,9	3,6	3,5	

* W oparciu o dane GUS z czerwca 2020.

Rysunek 2. Najważniejsze zagrożenia dla koniunktury gospodarczej w Polsce w perspektywie 2022 roku

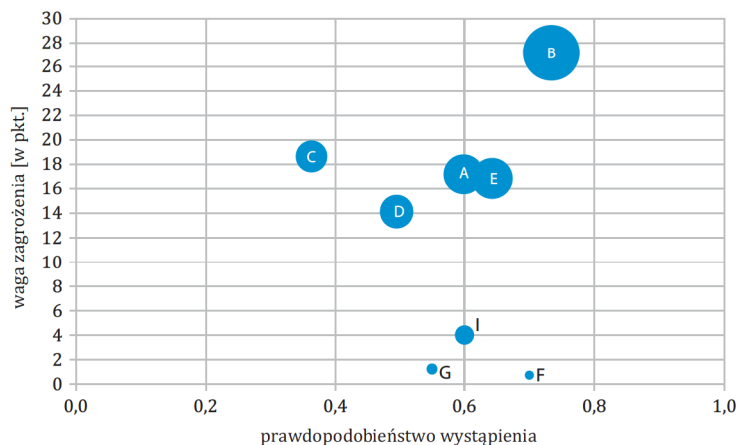
* Wielkość kół oznacza sumę iloczynów wagi czynnika oraz prawdopodobieństwa wystąpienia przyznanych przez poszczególnych ekspertów.

		Waga (1 oznacza najwyższą wagę)	Prawdopodobieństwo	Odsetek respondentów
A	W 2020 r. głęboka recesja w Unii Europejskiej i długi powrót do poziomu PKB z 2019 r.	2	0,68	98%
B	Nawroty zakażeń i lockdown-ów do czasu wprowadzenia szczepionki COVID-19	1	0,58	100%
C	<i>Inne zagrożenia zewnętrzne:</i> Niewystarczające pakiety wsparcia ze strony polityk publicznych (w tym unijnych)			5%
D	Kryzys finansów publicznych	5	0,45	88%
E	Bankructwa i wzrost bezrobocia	3	0,57	95%
F	Spadek inwestycji	4	0,68	90%
G	<i>Inne zagrożenia wewnętrzne:</i> Problemy w sektorze bankowym i SKOK			15%
H	<i>Inne zagrożenia wewnętrzne:</i> Dalsze pogorszenie relacji z UE			13%
IW	Inne zagrożenia wewnętrzne			25%

Pięć zagrożeń o najwyższej wadze wg badania prowadzonego w czerwcu 2020:

		Waga (1 oznacza najwyższą wagę)	Prawdopodobieństwo	Odsetek respondentów
A	W 2020 r. głęboka recesja w Unii Europejskiej (i długi powrót do poziomu PKB z 2019 r.)	1	0,73	94%
B	Nawroty zakażeń i lockdown-ów do czasu wprowadzenia szczepionki na COVID-19	2	0,46	88%
D	Kryzys finansów publicznych	5	0,45	82%
E	Bankructwa i wzrost bezrobocia	3	0,75	85%
F	Spadek inwestycji	4	0,72	82%

Rysunek 3. Najważniejsze zagrożenia dla stabilności polskiego systemu finansowego w perspektywie 2022 roku

* Wielkość kół oznacza sumę iloczynów wagi czynnika oraz prawdopodobieństwa wystąpienia przyznanych przez poszczególnych ekspertów.

		Waga (1 oznacza najwyższą wagę)	Prawdopodobieństwo	Odsetek respondentów
A	Polityka NBP – obniżka stóp procentowych, luzowanie ilościowe (polskie QE)	3	0,60	90%
B	Pogorszenie jakości portfela kredytowego	1	0,73	98%
C	Upadek średniej wielkości banku skutkujący destabilizacją systemu bankowego w Polsce	2	0,36	93%
D	Nadmierny udział państwa w sektorze bankowym	5	0,50	90%
E	Wysokie obciążenia fiskalne (w tym m.in. podatek bankowy), zmniejszające efektywność transmisji programów rządowych przez sektor bankowy do gospodarki realnej	4	0,64	85%
F	Inne zagrożenia: Problemy w sektorze bankowym i SKOK			8%
G	Inne zagrożenia: Bankructwa i znaczne pogorszenie płynności			8%
I	Inne zagrożenia			25%

Pięć zagrożeń o najwyższej wadze wg badania prowadzonego w czerwcu 2020:

		Waga (1 oznacza najwyższą wagę)	Prawdopodobieństwo	Odsetek respondentów
A	Polityka NBP – obniżka stóp procentowych, luzowanie ilościowe (polskie QE)	2	0,68	72%
B	Pogorszenie jakości portfela kredytowego	1	0,82	83%
C	Upadek średniej wielkości banku skutkujący destabilizacją systemu bankowego w Polsce	3	0,30	72%
D	Nadmierny udział państwa w sektorze bankowym	4	0,59	76%
E	Wysokie obciążenia fiskalne (w tym m.in. podatek bankowy), zmniejszające efektywność transmisji programów rządowych przez sektor bankowy do gospodarki realnej	5	0,53	83%

Pięć najważniejszych rekomendowanych działań w polityce gospodarczej Polski do 2022 roku

I. Poprawa efektywności działania antypandemicznego i zwiększenie wydolności systemu opieki zdrowotnej

Ostatnie informacje o zakażeniach SARS-CoV-2 i problemy wywołane ich skalą w systemie ochrony zdrowia obnażyły z całą ostrością stopień nieprzygotowania polskiej administracji i systemu opieki zdrowotnej do radzenia sobie z takimi zagrożeniami. Stąd tak ważne jest, obok bieżącego „zarządzania” epidemią, wyciągnięcie na bieżąco wniosków. Szczegółowe rekomendacje ekspertów EKF w zakresie ochrony i opieki zdrowotnej zawierają:

- masowe testowanie, system monitorowania nowych przypadków, szybka izolacja osób zakażonych i/lub zagrożonych zakażeniem, opracowanie sprawnego systemu zbierania informacji umożliwiającego wczesną identyfikację potencjalnych ognisk epidemii, etc.
- zwiększenie operacyjnej zdolności do zarządzania działaniami anty-pandemicznymi, które mogą być kluczowe dla ograniczenia kosztów gospodarczych, w tym organizacja lokalnych (geograficznie, sektorowo etc.) lockdown-ów,
- zapewnienie koniecznych środków finansowych na zwiększenie zdolności systemu sanitarnego i systemu ochrony zdrowia,
- opracowanie zasad higieny i organizacji życia społecznego w czasie pandemii, przewidywalnej strategii działania rządu.

II. Kontynuowanie działań antykryzysowych

Rekomendowane przez ekspertów EKF działania gospodarcze nie różnią się od tych które były wskazywane w czerwcowej edycji „Makroekonomicznych wyzwań i prognoz dla Polski”. Zdecydowanie dominują działania mające charakter antykryzysowy i krótkookresowy. Ekonomiści wskazują na konieczną pomoc państwa w zakresie uelastycznienia i deregulacji gospodarki oraz pobudzania inwestycji. W szczególności chodzi o:

- wspieranie płynności finansowej, w tym przy użyciu gwarancji kredytowych czy ubezpieczeń kredytów dla przedsiębiorców, pod warunkiem utrzymania miejsc pracy,
- odciążanie firm w zakresie podatkowo-regulacyjnym w okresie największej dekonunktury,
- deregulację, uproszczenie prowadzenia działalności gospodarczej,
- efektywną reorganizację pracy urzędów i sądów, poprzez wprowadzenie skutecznych, sprawnych zdalnych (on-line) narzędzi załatwiania spraw o charakterze gospodarczym, związanych z działalnością gospodarczą, w pełnej rozciągłości (tj. bez konieczności następczego uzupełniania dokumentów w formie „tradycyjnej”),

- Aktywną, ale lepiej adresowaną politykę fiskalną,
- doskonalenie metod restrukturyzacji przedsiębiorstw i banków w celu ograniczenia negatywnych skutków kryzysu dla gospodarki,
- monitorowanie skuteczności i elastyczne dostosowywanie pakietu działań antykryzysowych.

III. Racjonalizacja polityki budżetowej i zwiększenie przejrzystości finansów publicznych

Nie kwestionując w kryzysie konieczności prowadzenia antycyklicznej polityki fiskalnej prowadzącej do wzrostu deficytu i długu publicznego, eksperci EKF, wśród zalecanych działań, na wysokim miejscu stawiają troskę o przejrzystość i skuteczność prowadzonej polityki budżetowej. Powtarza się postulat przywrócenia przejrzystości w finansach publicznych, respektowania polskich, konstytucyjnych oraz ustawowych, i unijnych reguł fiskalnych. Wiarygodna kontrola nad tempem zadłużania państwa w obecnych warunkach staje się podstawowym wyzwaniem i zagrożeniem dla tempa wyjścia z recesji jak i tempa przyszłego wzrostu gospodarczego, w tym i utrzymania wiarygodności Polski na rynkach finansowych, nadal postrzeganej jako część rynku *emerging markets*, ekonomiści EKF rekomendują:

- przywrócenie wiarygodności finansów publicznych, poprzez większą przejrzystość i planowy powrót do stabilizacyjnej reguły wydatkowej,
- utrzymanie konstytucyjnych ram ograniczania długu publicznego,
- ograniczenie nieracjonalnych wydatków publicznych, lepsze adresowanie wydatków społecznych,
- wstrzymanie dodatkowych projektów dotyczących świadczeń społecznych i zwiększenie środków na inwestycje publiczne.

IV. Przygotowanie strategii odbudowy gospodarki

Sferą w stosunku do której eksperci sformułowali wiele rekomendacji są inwestycje i strategia odbudowy gospodarki. Inwestycje okazują się ważne z co najmniej trzech powodów: są dobrą odpowiedzią na kryzys o charakterze popytowym, są ważne z punktu widzenia utrzymania lub zwiększania potencjału gospodarczego polskiej gospodarki, mogą być sposobem uzyskania wsparcia z UE. W szczególności rekomenduje się:

- przygotowanie pakietu stymulacji inwestycji,
- inwestycje publiczne w kluczowe obszary: cyfryzację (infrastruktura, 5G) oraz zieloną gospodarkę,
- wspieranie inwestycji prywatnych poprzez programy pomocowe rządowe i unijne,
- rozszerzanie zakresu instrumentów proinwestycyjnych (ulgi podatkowe, dotacje),
- działania sprzyjające jak najszybszemu pozyskaniu i efektywnemu spożytkowa-

niu środków z programu „Next Generation EU”, koncentracja na możliwie najszybszym uruchomieniu funduszy z nowego budżetu UE i możliwie najpełniejszym wykorzystaniu dostępnych środków (sprawne przygotowanie Krajowego Planu Odbudowy).

V. Zwiększenie stabilności regulacyjno-prawnej

Czynnikiem sprzyjającym wzrostowi inwestycji prywatnych jest stabilność prawa i regulacji. Eksperti EKF po raz kolejny postulują konieczność ograniczenia niepewności prawno-instytucjonalnej, zwiększenie stabilności reguł gry i prawdziwą reformę sądownictwa gospodarczego. W celu zwiększenia stabilności regulacyjno-prawnej i praworządności należy m.in.:

- odpolitycznić gospodarkę oraz wprowadzić zasadnicze zmiany w dotychczasowej polityce ładu korporacyjnego stosowanej w podmiotach gospodarczych efektywnie kontrolowanych przez państwo,
- dążyć do zawarcia trwałego porozumienia z Komisją Europejską w kwestiach praworządności,
- poprawić przejrzystość, stabilność i przewidywalność otoczenia regulacyjnego w celu zmniejszenia ryzyka i zwiększenia atrakcyjności dla inwestycji prywatnych,
- usprawnić sądownictwo w odniesieniu do spraw gospodarczych.

Recenzje

.....

DOI: 10.26354/bb.7.3.80.2020

Stanisław Flejterski*
ORCID: 0000-0002-7057-1541
stanislaw.flejterski@wsb.szczecin.pl

Recenzja monografii

Jana Krzysztofa Solarza i Krzysztofa Waliszewskiego

pt. *Całościowe zarządzanie ryzykiem systemowym.*

Pandemia COVID-19, edu-LIBRI, Kraków–Legionowo 2020, ss. 111

Pandemia COVID-19 należy do tych szczególnych fenomenów, które stanowią i długo będą stanowić dla wielu myślicieli i analityków wyzwanie, nie tylko praktyczne, ale i intelektualne. Kryzys 2020 porównywany jest – z zastrzeżeniem, że każda analogia jest ułomna – do wielkich kryzysów z lat 1929–1933 i 2007–2009. Każdy z kryzysów ma nieco inną genezę, inny przebieg, inne konsekwencje, inne strategie i instrumenty jego przezwyciężania. Specyfika i skutki pojawienia się koronawirusa SARS-CoV-2 były impulsem do wzbogacenia piśmiennictwa naukowego i popularno-naukowego o liczne prace i publikacje, nie tylko z zakresu epidemiologii i innych nauk medycznych, ale również z dziedziny nauk społecznych. Tytułem reprezentatywnych przykładów warto wymienić choćby książki Iwana Krastewa, *Nadeszło jutro. Jak pandemia zmienia Europę* oraz Slavoja Žižka, *Pandemia. COVID-19 trzęsie światem*.

Lista prac zwartych i przyczynków, które pojawiły się w literaturze światowej w roku 2020, jest imponująca, dotyczy to również publikacji z zakresu ekonomii i finansów. Warto tu wspomnieć o inspirującej pracy niemieckiego ekonomisty Daniela Steltera, autora oryginalnego neologizmu „koronomika” (analogia do reaganomiki

* Stanisław Flejterski – prof. dr hab., Wyższa Szkoła Bankowa w Poznaniu, Wydział Ekonomiczny w Szczecinie.